

ZADÁVATEL: ETARA spol r.o.,
Šulekova 2, 81106 Bratislava – Staré Mesto

ZNALECKÝ POSUDOK

116/2023

Vo veci: **Posúdenie a cenový odhad setu siedmich medailí PÁPEŽI V
DEJINÁCH** akad. sochárky **Ludmily Cvengrošovej (konvolút v zlate)**

(aktualizácia posudku č. 8/2015)

Počet strán: 9

Počet autorizovaných vyhotovení: 1

Trenčín, jún 2023

I. ÚVODNÁ ČASŤ

1. Úloha znalca

Úlohou znalca je v prípade tohto výtvarného diela (exkluzívneho a limitovaného setu siedmich medailí s názvom PÁPEŽI V DEJINÁCH) a jeho umelecko-remeselnej realizácie vyjadriť sa k autorstvu (autenticite) prítomnej práce, posúdiť jeho umelecko-historickú úroveň a na základe týchto zistení (vrátane podkladov z oblasti razenia drahých kovov) **aktualizovať finančnú protihodnotu diela podľa znaleckého štandardu s ohľadom na zvýšenie ceny zlata na svetových trhoch.**

2. Účel znaleckého posudku

Účelom znaleckého posudku je teda komplexné posúdenie charakteru, technicko-materiálnych a umelecko-historických indícií posudzovaného artefaktu, ktorý je majetkom žiadateľa posudku a ktorý je zároveň aj investorom celého projektu. Objednávateľ si aktualizáciu finančnej protihodnoty za dielo, ktoré popíšeme nižšie, vyžiadal kvôli závažným spoločenským, medzinárodným, reprezentačným a aj obchodným dôvodom.

3. Dátum vyžiadania znaleckého posudku

Posudok bol vyžiadaný dňa 02.06.2023.

4. Dátum ku ktorému je vypracovaný znalecký posudok

Posudok je vypracovaný k 31.05. 2023.

5. Podklady na vypracovanie posudku

Pre vykonanie znaleckého posudku boli použité tieto podklady a východiskové zdroje informácií:

Malý slovník výtvarných umelcov, SFVU, Bratislava 1987

Prehľad cien výtvarných diel 1997-2012, Soga, Bratislava 2012

Aukčné katalógy SOGA, 2000 – 2013

Zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 490/2004 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004

Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 492/2004 Z.z. o stanovení všeobecnej hodnoty majetku

Slovník českých a slovenských výtvarných umělců, M. Chagall, Ostrava 1993 – 2008

Dr. Prokop Toman: Slovník československých výtvarných umělců, Praha 1956 (Doplňky)

autorské monografie a katalógy Ľ. Cvengrošovej

Titus Kolník – Eva Kolníková – Jozef Vladár – Ľudmila Cvengrošová a dávne Slovensko.

Vydavateľstvo M. Vašku, Prešov 2010.

POPES IN HISTORY (Ľ.Cvengrošová medaily, text. Mons. Viliam Judák), AXIS MEDIA 2015.

II. POSUDOK

Predmet ohodnotenia

Predmetom nášho posúdenia je dielo akademickej sochárky **Ľudmily CVENGROŠOVEJ: Pápeži v dejinách**. Ide o sadu siedmich medailí vyhotovených v zlate Mincovňou Kremnica v náklade 1000 kusov. Medaily sú adjustované v ručne zhotovenej drevenej kazete z ebenového dreva. Ku každej zlatej sade je priložený certifikát s číslom emisie a technickými údajmi, ako aj reprezentačná publikácia v siedmich jazykoch.

Kvalita spracovania: p r o f (vysoký lesk plochy proti matnejším reliéfnym námetom).

Priemer medaily: 60 mm.

Hmotnosť 7 medailí: 1200 gramov.

Rýdzosť: 986/1000.

Hrúbka: 0,23 mm.

Na hrane značenie: číslom emisie

Na ploche značenie: puncovým znakom, zhotoviteľom MK, autorská signatúra – cv.

Náklad: 1000 kusov.

Určenie autorstva a umelecko-historický náhľad na konkrétne diela

Na základe empirického prieskumu, komparatívnej analýzy, materiálového a realizačného štrúdia návrhov i finalizačných techník zhotoviteľa prítomného posudzovaného diela možno bez akejkoľvek odbornej skepsy vysloviť presvedčenie, že ide o výnimočný a umelecký autonómny projekt, ktorý vznikol v rokoch 2010 – 2015 najskôr v ateliéri akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej a potom v dielňach Mincovne Kremnica, kde sa na základe sádrových umeleckých návrhov - cestou voskových odliatkov a bronzových foriem zhotovovali raznice pre definitívnu realizáciu celej sady. Pri razbe - z dôvodu, aby platnička na razbu mala čo najmenšiu hmotnosť pri požadovanom priemere 60mm - musela byť plastika znížená o 30 percent, aby vôbec mohla byť medaila vyrazená. Ide teda o úplne iný technický postup než aký sa používa pri investičných a merkantilných razbách, kde je rukodielna práca umelecko-remeselného typu minimalizovaná.

Skôr ako si priblížime posudzované dielo v základnej ikonografickej a výrazovej definícii, chceme ešte uviesť informačný fundament zo životného a umeleckého kurikula Ľudmily CVENGROŠOVEJ.

Významná slovenská umelkyňa, akademická sochárka Ľudmila Cvengrošová sa narodila v roku 1937 v obci Radošiná, neďaleko známych archeologických nálezísk Nitrianska Blatnica a Bojná, ktoré budú mať pre veľkú časť jej tvorby silný inšpiratívny rozmer. V rokoch 1956 – 1962 študovala na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, v oddelení reliéfneho sochárstva pod dohľadom profesorov Rudolfa Pribiša a Jána Kulicha. V roku 1979 dostala cenu ZSVU a v roku 2007 bola prezidentom republiky ocenená Radom Ľ. Štúra. Autorka žije v Bratislave a venuje sa reliéfnej, medailárskej tvorbe, voľnej plastike i monumentálnym realizáciám.

Akademická sochárka Ľudmila Cvengrošová, predstaviteľka realistickej línie v slovenskom umení, cez svoje dielo približuje verejnosti významné etapy histórie Slovenska. Jej výtvarná tvorba zahŕňa okrem sôch širokú škálu medailí, plakiet i reliéfov. Majstrovsky zvláda rôzne techniky, ako kov, kameň, drevo, či pálenú hlinu a osobitú skupinu reprezentuje kolorovaná terakota. Žánrovým záberom preukazuje všestrannosť i tematickú rozmanitosť diela. Autorka ho sama rozčlenila do troch okruhov, ako prvý ten, ktorý sa priamo inšpiruje dejinami Slovenska. Poctivým štúdiom a mimoriadnou sčítanosťou v danej problematike prejavuje hlboký záujem o dávne osudy postáv našej minulosti. Záber je skutočne široký. Od praveku, cez éru prvých roľníkov, staršiu železnú dobu, zaujatie Keltmi, Germánmi, Rimanmi, Slovanmi, Avarmi až po slovanské kniežatá a obdobie Veľkej Moravy. V konfrontácii s dávnou históriou vedie zároveň dialóg s minulosťou národa, na ktorého pozadí chce šíriť myšlienky humanity. Druhá skupina obsahuje artefakty

ovplyvnené dojmami zo zahraničných ciest a posledná časť čerpá pramene zo súkromného života umelkyne.

Z významných umeleckých úspechov môžeme spomenúť aspoň niektoré. Monumentálna socha keltského kniežaťa Biateca; Socha Rastislava a Veľkomoravskej kňažky na Devíne; Súsošie slovenských vierozvestov sv. Cyrila a Metoda v Nitre; Erb mesta Bratislava; Zem – Žena v parku pri moste SNP; Mier mláďatám zeme v areáli Fakultnej nemocnice v Nových Zámkoch; protivojnové súsošie na vrchu Polom – Javorina pri Žiline; pápežská medaila k 21. výročiu pontifikátu Jána Pavla II. osobne odovzdaná autorkou na súkromnej omši v Castel Gandolfo v roku 1999; cyklus vládcov a panovníčiek Habsburgovského rodu, ktorí boli korunovaní v Dóme sv. Martina v Bratislave; kolorované reliéfmi s motívmi významných žien (panovníčiek, svätíc, hriešnic, spoločenských dejateľiek). Autorka navrhla aj pamätnú mincu M. R. Štefánika pri príležitosti 10. výročia vzniku Slovenskej republiky.

Pokiaľ ide o prítomné posudzované dielo, z **ikonografického hľadiska** reprezentuje ukážkovú typológiu bas-reliéfu, teda nízkeho reliéfného sochárstva, ktorého ambíciou je v minimálnom priestore medailovej plochy vytvoriť plastickú ilúziu objemov – v tomto prípade portrétov rímskych pontifikov, ako aj ďalšie náležitosti, ktoré súvisia s pápežskými symbolmi, insígniami, znakmi, heraldickými a sfragistickými motívmi liturgickej alebo aj civilnej povahy, nevraviac o niektorých vedutových motívoch (architektúry) a sakrálnej symbolike vždy v reagencii na to ktoré obdobie cirkevných a špecificky pápežských dejín. V prológu reprezentatívnej publikácie k pápežským medailám Ľudmily Cvengrošovej nachádzame základnú informáciu o zámere a význame celého projektu. Cit.:

Jedinečná zberateľská edícia medailí ponúka výnimočné spracovanie historickej continuity a kresťanskej civilizácie akademickou sochárkou Ľudmilou Cvengrošovou. Sedem vzácných medailí v jednom sete zobrazuje portréty rímskych pontifikov, od pápeža Petra až po súčasného pápeža Františka.

Autorka medailí Ľudmila Cvengrošová zaujala medzinárodnú verejnosť, keď vytvorila medailu Jána Pavla II., ktorú si ako jedinú vybral tento veľký muž do svojho osobného archívu.

Úspech ju inšpiroval k vytvoreniu edície Pápeži v dejinách, na ktorom spolu so svojimi spolupracovníkmi pracovala takmer päť rokov.

Z celkového počtu 266 pápežov, ktorých história pozná, sa edícia sústredila na zobrazenie 134 pápežov. V takomto rozsahu ide o svetový unikát. Medaily sú vyrazené v Mincovni Kremnica v limitovanom množstve v troch prevedeniach – v zlate, v striebre a tombaku.

Súčasťou edície je exkluzívna obrazová publikácia v siedmich jazykoch (slovenčina, poľština,

angličtina, nemčina, francúzština, španielčina a taliančina). Autorom textu je Mons. Prof. ThDr.

Viliam Judák PhD., nitriansky biskup.

Výnimočný a vo svete ojedinelý projekt reflektuje hlboko zakorenené kresťanské tradície na Slovensku. Navyše univerzálna téma projektu dokáže osloviť obrovskú časť svetovej verejnosti, čo pre samotné Slovensko znamená mimoriadne efektívny spôsob, ako dať o sebe vedieť.

Dramaturgický zámer medailového kompletu vychádza z pôdorysu cirkevnej historiografie. Zameriava sa na sedem historicky vymedzených období, ktoré sú prostredníctvom portrétnych medailónov segmentované na averz a reverz každej jednej medaily. Ide o nasledovné:

RÍMSKE OBDOBIE – od prenasledovania kresťanov, kresťanstvo ako štátne náboženstvo, sťahovanie národov (32 – 606 n.l.).

RANOSTREDOVEKÉ OBDOBIE – upevnenie pápežského stolca, „temné storočie“, reforma Cirkvi (607 – 1159 n. l.).

NESKOROSTREDOVEKÉ OBDOBIE – vzťah oltára a trónu, exil a pápežská schizma (1054 – 1415 n.l.).

RENASANČNÉ OBDOBIE – umenie, kultúra, reformácia a rekatolizácia (1417 – 1621 n.l.).

PÁPEŽSTVO V OBDOBÍ OSVIETENSTVA (1621 – 1799 n.l.).

DEVATNÁSTE STOROČIE – Vatikán a zjednotené Taliansko (1800 – 1903 n.l.).

NAJNOVŠIE OBDOBIE – pápežstvo a moderný Vatikánsky štát (1903 n. l. - súčasnosť).

Samozrejme, pri takto široko koncipovanom historickom zábere sa autorka v dramaturgii podobizní musela orientovať selektívne. Sama o tom - v rozhovore s novinármi po vysviacke medailových setov v Katedrále sv. Emeráma v Nitre za účasti premiéra SR – takto:

Pri výbere som zohľadňovala množstvo faktov, atribútov a hľadísk. Zoberme si len podobu pontifika a jej vernosť. Iné je modelovať pápeža Františka, iné zas portrét pápeža zachyteného len v mozaikách či freskách z ranokresťanskej éry. Veľmi mi pritom pomohla výpravná publikácia M. Collinsa Vatikán (2008), ale aj konzultácie s vaším spolupracovníkom J. Košiarom, ktorý dlhšie pôsobil v Ríme. Istá „sympatia“ povedzme k Hadriánovi II. je pochopiteľná aj vzhľadom na misiu solúnskych bratov. Enea S. Piccolomini, neskorší pápež Pius II. ma zaujal ako humanistický básnik a „bojovný pápež“ Július II. tým, ako takmer utýral Michelangela, keď ho poveril vymaľovať Sixtínsku kaplnku... Nemožno však obísť, že za jeho pontifikátu 18. apríla 1506 začal Bramante stavať Baziliku sv. Petra a z jeho podnetu sa sformovala aj švajčiarska garda... A takto by sme mohli zaplniť Apoštolský palác vizitkami Roverovcov, Mediciovcov, Borgiovcov...

Pri širokom výbere a zároveň rešpektovaní historickej pravdy o jednotlivých obdobiach a pápežských osobnostiach sa autorka v ikonografii teda zameriavala na doložitelné pramenné zdroje

historickej, archeologickej, umeleckej, archiválnej povahy a materiály z pomocných historických disciplín, vrátane liturgiky, heraldiky a sfragistiky. Dobrým komparatívnym rámcom pre fyziognomické definície podobizní vybratých pontifikov sú aj práce graveurov a rytcov, ktorí od 14. storočia istým spôsobom kodifikovali podoby významných osobností svetských i cirkevných dejín. No nejde iba o samotný problém fyziognómie, fyzickej podoby, anatómie a úlohy vytvoriť veristickú sugesciu hmotnosti v zníženom preistore, Ľudmila Cvengrošová prejavila mimoriadnu hľadanosť kompozičných riešení tak, aby mali nielen historiografický, ale aj symbolický, dekoratívny a estetický zmysel. Z **formálnych a ikonografických** riešení stojí za zmienku výnimočný spôsob, akým autorka varíruje vzťah hladkej plochy, portrétu, dekoratívnych prvkov a písma či už v menách pápežov alebo vo vročeníach. Portréty sú takisto morfológicky variované od pohľadov en face cez profilové charakteristiky až po trojštvrťové ľavé či pravé perspektívne natočenia. Kým v prvých obdobiach ide zväčša len o čistú podobizeň buď antikizujúceho alebo byzantinizujúceho typu, od renesancie pribúdajú aj niektoré súčiastky liturgického odevu a iné predmety pápežského primátu (soli deo, camaurus – pokrývka hlavy, humerál, pallium, pluvial, mitra – tiára, pektorál, barla). Okrem čistých portrétnych riešení hlavy či výrezu s krkom sa v ostatných medailách objavuje aj motív polpostavy aj celej figúry v liturgickej drapérii, čo zase predstavuje plastickú zručnosť iného typu. Portréty ako také sú vnímané aj v celostnej kompozícii, či už ide o symboliku prsteňa, kruhu, alebo o prosté kazetové či šachovnicové riešenie, z ktorého neraz imaginatívne tušíme tvar kríža. Zo symbolov sa najčastejšie objavujú motívy pastierskych svätopeterských kľúčov alebo kríža, aj pápežského (teda s tromi vodorovnými ramenami). Nechýba ani motív trojvrstvovej kráľovskej koruny, ktorý reprezentuje tiára – teda liturgická pápežská pokrývka hlavy. Zvlášť treba oceniť aj tie kompozície, kde autorka do portrétnej zostavy zakomponováva nejakú významnú umeleckú stavebnú či inú pamiatku (Colosseum, Panteón, románsky kríž, Michelangelov motív Stvorenia z fresiek Sixtínskej kaplnky, Chrám sv. Petra, Symboly Ducha Svätého v podobe holubice, motív Svätého Petra s kľúčmi v ruke, postava Bohorodičky Panny Márie, Symbol ekumény pri Jánovi XXIII, pápežský erb s kľúčmi a tiarou, Sv. Ján Pavol II. s barlou s Giacomettiho Ukrižovaným). V tomto zmysle je prítomná kolekcia medailí aj dobrou školou liturgických tradícií a duchovnej kultúry, ktorá sprevádza dejiny pápežstva. Celá kolekcia končí symbolickým triumvirátom Sv. Jána Pavla II., Benedikta XVI. a aktuálneho pontifika Františka, ktorého proporčne zväčšená tvár a hlava so solideom, najmä však priateľsky mávajúca ruka naznačuje novú komunikačnú otvorenosť a empatiu na neuralgické problémy súčasnej doby, ktoré sa bez kresťanskej autenticity nebudú dať zvládnuť.

To, že všetky tieto ikonografické momenty, motívy, témy a námety sú zvládnuté s nebývalou

kompozičnou bravúrou, so skvelým plastickým cítením a videním, so schopnosťou presnej priestorovej morfológie a s dotykovo príjemným vyznením tektonického plášťa, aj keď vždy na báze veristického umeleckého konceptu, iba potvrdzuje zásadnú hodnotovú skutočnosť, že v prítomnom medailérskom sete ide o špičkový opus v kontexte celej doterajšej tvorby Ľudmily Cvengrošovej. V tomto zmysle má nielen domáce, národné, ale najmä medzinárodné umelecké a duchovné konotácie, ktoré si treba zvlášť pripomínať v čase sekularizácie, globalizácie a vedomia vlastnej kultúrnej identity a tradície.

III. STANOVENIE FINANČNEJ PROTIHODNOTY DIELA

Pokiaľ ide o stratifikáciu cien (lepšie protihodnoty) umeleckých diel v aukčnom prostredí, musíme uviesť, že nie je v našich možnostiach (a ani to nemôže byť našou úlohou) simulovať trh s výtvarným umením. Aukčný (komerčný) rozdiel medzi vyvolávacími cenami a tzv. hammer price (úder aukčným kladivkom alebo konečnou predajnou cenou) je niekedy veľký a v (exaktnej) podstate iracionálny. Komerčné ceny umeleckých diel kolíšu na základe klasického modelu ponuky a dopytu. V posudzovanom prípade však nejde o aukčnú realizáciu.

Naša úloha je preto v prítomnom prípade odlišná. Ako znalci pre výtvarné umenie musíme vychádzať zo znaleckej konvencie, ktorá s ohľadom na charakter diela, jeho techniku, obdobie vzniku, formát, mimoriadnu zložitosť viacportrétneho reliéfu, autorský honorár, režijné náklady, réžiu umelecko-remeselnej realizácie vrátane hmotnosti a rýdzosti drahých kovov, ako aj špecifikum proof techniky a certifikovaného emisného limitu teraz zaručuje istú pomyselnú finančnú protihodnotu, pod ktorú by cenový odhad nemal klesnúť. Do cenovej konštrukcie, ktorá je číselným vyjadrením hodnoty, sa premieta viacero aktuálnych okolností: v našom prípade je to predovšetkým odborné presvedčenie, že v každom sete siedmich medailí ide o originálne diela významnej predstaviteľky súčasného reliéfneho sochárstva Ľudmily Cvengrošovej z umelecky výnimočného projektu Pápeži v dejinách. Komparatívny rámec môže tvoriť napríklad povolená emisia grafických odtlačkov, nech už boli vytvorené cestou leptových techník, litografického spracovania alebo novodobých printových médií (serigrafia). V každom prípade sa všetky odtlačky podľa techniky – ak sú číslované a signované autorom – považujú za originál (porovnaj: Vasarely, Warhol, Miró, Dalí) a tak sú aj realizované na umeleckom trhu. V prípade realizácie medailí sa k umeleckej hodnote, limitovanému nákladu, k nemerkantilnej razbe a neinvestičnému charakteru finálneho diela nabaľujú aj hodnotiace kritériá pre oblasť drahých kovov (kde sa hmotnosť a

rýdzosť diferencujú podľa skutočnosti, či ide o produkt strojového šperku, autorského šperku, investičnú medailu alebo o proofový umelecký artefakt v drahom kove). V tomto zmysle sa dá celková cena zlatej sady (ak vychádzame z aktuálnej kalkulácie minimálnej hodnoty na svetových trhoch 175,- EUR za gram materiálu rýdzosti 986/1000), stanoviť na

210.000,- €

slovom: dvisto desať tisíc EUR.

IV. ZÁVER

Posudzované výtvarné dielo – konvolút siedmich zlatých autorských medailí Ľudmily Cvengrošovej na tému Pápeži v dejinách – realizované proof razbou v Mincovni Kremnica v limitovanej edícii predstavuje umelecký unikát a hodnotovú špičku súčasného európskeho medailérstva. Aktuálna cena odzrkadľuje cenové niveau zlata na svetových trhoch, skutočnosť, že ide o prísne limitovaný číslovaný náklad a vysokú umeleckú hodnotu celého konvolútu, umocnenú aj exkluzívnou ručnou realizáciou (vrátane výroby razidiel, leštenia a samotného razenia).

V. ZNALECKÁ DOLOŽKA

Znalecký posudok som podal ako znalec vymenovaný rozhodnutím Krajského súdu v Bratislave, čís.spr. 4309/90 zo dňa 18.2.1991, evid. čís. najskôr 20658, potom 30106, teraz 911953 pre základný odbor umelecké diela, odvetvie umenie výtvarné, zapísaný v zozname znalcov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky. Znalecký posudok je evidovaný pod poradovým číslom 116/2023 znaleckého denníka. Znalečné účtujem podľa priloženej likvidácie.

Zároveň vyhlasujem, že som si vedomý následkov vedome nepravdivého znaleckého posudku.

V Trenčíne dňa 06.06.2023.

Dr. Marián Kvasnička
Dr. Marián Kvasnička, znalec.

